

Dr. Pogácsás Anett

A HOLLAND KÖZÖS JOGKEZELÉSI MODELL NÉHÁNY TANULSÁGA

„Aki nem alkalmaz új megoldásokat,
új bajokra számíthat, mert az idő
a legnagyobb újító.”
(Francis Bacon)

1. BEVEZETÉS

A közös jogkezelés, annak ellenére, hogy – mondhatni – szükségszerű volt megjelenése, soha nem volt problémamentes. Időről időre felmerült egy-egy, a rendszer tökéletesítését célzó vagy az egész szisztémát alapjaiban megkérdőjelező vélemény, ennek következtében aztán tényleges változtatások is történtek a közös jogkezelés egyes modelljeiben. Ezek az álláspontok általában nem elméleti, tisztán teoretikus megfontolásokból születtek, vagy legalábbis az elméleti következtetések mellett gyakorlati szempontok szerint, illetve az egyes érdekcsoportok tapasztalatai, kívánalmai alapján fogalmazódtak meg.

Jörg Reinbothe, az Európai Bizottság szerzői és szomszédos jogi részlegének korábbi vezetője úgy fogalmaz, a jogkezelés „joggal nevezhető a szerzői jogi védelem harmadik pillérének”, és a „működőképes jogkezelés különös jelentőségre tesz szert ... nemcsak a jogosultak, hanem a kereskedelmi felhasználók, a licencvevők és a fogyasztók érdekeinek szempontjából is”.¹ Emellett azonban úgy tűnik, valamelyik érdekcsoport elégedetlenségének hangot adó megnyilatkozás mindig akad ezen intézményre vonatkozóan – és ez távolról sem csupán hazánkban tapasztalható jelenség. Bár az egyes országok közös jogkezelési rendszere igen színes képet mutat, abban bízást megtalálhatjuk a közös jellemzőt, hogy mindenhol folyamatosan csiszolódó, változó, átalakuló. És ez cseppet sem rendellenes folyamat – természetes, hogy a szerzői jog állandó, és meglehetősen gyors változásnak van kitéve. Így nem ezen változás megállítása vagy egyszerűen a szerzői jog ellehetetlenülésének jövendölése a feladatunk, hanem annak biztosítása, hogy a folyamatos „igazodás kiegyensúlyozott és működőképes szabályozást eredményezzen, világos fogalmak és elképzelések alapján”.²

A világos elképzelések megalkotását az Európai Unió zászlajára is tűzte – igyekeztén kiegyensúlyozott, az egyes érdekcsoportokra tekintettel megalkotott rendszer létrehozását szorgalmazni, azonban hogy az ennek nyomán kialakuló szisztéma mennyire lesz működőképes, az még valójában rejtély. Ráadásul az Európai Unió harmonizációs törekvésének jel-

¹ Jörg Reinbothe: A szerzői jog perspektívái Európában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf., 1. sz., 2002. február

² Uo.

lemzője, hogy a jogkezelésre vonatkozóan legutóbb a Bizottság az ajánlás eszközét használta az eredetileg tervezett irányelv helyett. Jukka Liedes az ajánlás megszületésekor úgy látta, hogy a „soft law” alkalmazása is konkrét eredményekkel járhat, igaz, ezen általánosságban tett kijelentés után azt is hozzáteszi az online zenei szolgáltatásokról szóló ajánlás³ kapcsán, hogy „még számos aggály és megválaszolatlan kérdés van az ajánlás esetleges következményeit illetően. Ezek kellő figyelmet és gondoskodást igényelnek.”⁴ Azóta az Európai Parlament állásfoglalásában kijelentette: „elfogadhatatlan, hogy a 'puha jogszabályok' szerinti megközelítést választották előzetes konzultáció, valamint a Parlament és a Tanács hivatalos bevonása nélkül, megkerülve ezzel a demokratikus eljárást”⁵ Így most újra kilátásba került egy irányelv megalkotása, ami azonban nyilvánvalóan sok időt vesz majd igénybe.

A helyzetet tovább bonyolítja az a tény, hogy bizony az európai elvárások nagyrészt elméleti síkon mozognak, és több szempontból is nehéz a gyakorlatban megvalósítani őket. Egyrészt az egyes tagállamok jelenlegi rendszerei nagy eltéréseket mutatnak, és igen kényes feladat egy egységes, európai szinten megalkotott elképzelésnek megfelelően átalakítani az egyes élő, az adott országra jellemző módszerek és berögződések alapján működő jogintézményeket. Másrészt ezeknek az elméletben (akár kitűnően) kidolgozott megoldásoknak néha egyáltalán nem világos a tényleges gyakorlati alkalmazhatósága, illetve következménye – mint ahogyan például elmondható a digitális jogkezelés (Digital Rights Management, DRM) kapcsán is, hogy a szerzői joggal való viszonya „számos részletkérdésben koránt sem megnyugtató, ezeket a kérdéseket fontos lenne tisztázni”⁶

A szerzői jog világának érdekcsoportjaira nézve kiegyensúlyozott megoldást találni tehát egyáltalán nem tűnik egyszerű feladatnak a digitális környezetben (gyakran lehet az az érzésünk, hogy a szereplők közötti párbeszéd is igencsak akadozik, és hogy az egyes érdekcsoportok képviselői „elbeszélnek” egymás mellett). Több, a kérdéssel foglalkozó szerző vélekedését idézve, a problémák megoldását az jelentheti, ha a digitális technika, az internet hibáztatása helyett egyfajta szemléletváltással az új lehetőségekhez igazodó új modellek kidolgozásába fektetjük energiáinkat a közös jogkezelés területén is.⁷

³ A Bizottság ajánlása (2005/737/EK) (2005. május 18.) a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről

⁴ *Jukka Liedes: A szerzői jog időszzerű kérdései az Európai Unióban és nemzetközi szinten. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 6. sz. 2006. december*

⁵ Az Európai Parlament 2007. március 13-i állásfoglalása a Bizottság 2005. október 18-i, a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló ajánlásáról (2005/737/EC) [2006/2008(INI)] C. pont

⁶ *Tóth Péter Benjamin* ezen véleménye már 2005. április 25-én, a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületének a digitális jogkezelés (DRM) és a közös jogkezelés viszonyáról szóló kerekasztal-beszélgetésén elhangzott, de a részletkérdések még ma is ugyanúgy tisztázatlanok.

⁷ *Vö.: Sár Csaba: A szerzői jog kihívásai a XXI. században. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 1. különszám, 2007*

2. AZ ÚJ KÍVÁNALMAK ÉS A HOLLAND KÖZÖS JOGKEZELÉS

A monopólium kérdése

Valóban rengeteg új folyamat indult útjára az elmúlt évek során. Az egyik legérdekesebb kérdés a közös jogkezelő szervezetek és a monopolhelyzet viszonya. A jól ismert elvárás, miszerint az Európai Unióban a letelepedés és szolgáltatásnyújtás szabadsága nem korlátozható, az esetlegesen *de jure*, illetve *de facto* monopolhelyzetben lévő közös jogkezelőkkel szemben is megfogalmazódott⁸ – s bár tagállamonként változó a jogkezelő szervezetek helyzete, ez a kérdés Európa-szerte alapvető jelentőségre tett szert.

Hollandiában a jogkezeléssel (is) foglalkozó szervezeteket két nagy csoportba sorolhatjuk. Egyrészt működnek az egyes felhasználási területekre az állam által törvényben biztosított monopolhelyzetben lévő közös jogkezelők:⁹ az igazságügyminiszter az oktatási, kulturális és tudományos miniszterrel egyetértésben nevezi ki az egyes jogkezelőket, kivéve a hangfelvételek nyilvános előadásának és sugárzásának területét, ahol egyedül az igazságügyminiszter jelöli ki a szervezetet.¹⁰ Jelenleg öt jogkezelő működik ilyen felhatalmazás mellett: a Bureau voor Muziekauteursrecht (Buma), a Reprorecht, a Thuiskopie, a Stichting ter exploitatie van naburige rechten (Sena) és a Lenrecht. Másrészt azonban néhány olyan szervezet is tevékenykedik, amelyik önkéntes alapon, a jogosultaktól nyert felhatalmazás alapján végzi feladatát.¹¹ Így egy adott területen több jogkezelő is működhet, az öt jogi monopóliumot élvező szervezet mellett számos jogkezelő kapcsolódott be a jogdíjak gyűjtésének és elosztásának folyamatába. A gyakorlatban például az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók jogainak kezelésében áll fenn potenciális verseny, tekintve hogy két szervezet is tevékenykedik az adott területen (a Norma és a Sena) – valójában azonban nem teljesen azonos feladatokra rendezkedtek be. Jellemzően az egyes szervezetek inkább együttműködésre és a feladatok, területek megosztására törekednek. Így feladatmegosztás létezik a zenei közös

⁸ Az EKSZ 43. és 49. cikkére hivatkozva

⁹ A közös jogkezelők felügyeletéről szóló törvény (Wet toezicht collectieve beheersorganisaties auteurs- en naburige rechten 2003, a továbbiakban Tcw.) 1. szakasz c. pontja alapján: „collective management organization: the legal entity appointed by Our Minister which, to the exclusion of others, is charged with the collection and distribution of payments due under the Copyright Act 1912, or under the Related Rights Act, or the legal entity which, with the consent of Our Minister, acts as a commercial agent in connection with music copyright under Article 30a of the Copyright Act 1912.”

¹⁰ Lásd a holland szerzői jogi törvény (Auteurswet 1912, a továbbiakban Aw.) 15f., 16d. és 16l., valamint a szomszédos jogokra vonatkozó holland törvény (Wet op de naburige rechten 1993, a továbbiakban Nrw.) 15. és 15a. szakaszait.

¹¹ A következő szervezetek végeznek ilyen módon jogkezelési feladatokat: Stichting International Rights Collecting and Distribution Agency (Irda), Musicopy, Naburige Rechtenorganisatie voor Musici en Acteurs (Norma), Stichting tot Exploitatie van Kabeltelevisierechten op Audiovisueel Materiaal (Sekam), Sekam Video, Vereniging tot Exploitatie van Veroningsrechten op Audiovisueel Materiaal (Vevam), Beeldrecht, Videma, Stichting Groep televisie (STG), Stichting tot Bescherming en Handhaving van Foto-auteursrechten (Burafo), Stichting Foto Anoniem, Literaire Rechten Auteurs (Lira), Stichting Nieuwswaarde, Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Pro), Stichting Collectieve Rechten Illustratoren en Ontwerpers (Scrio), Visuelen en de Nederlandse Vereniging van Producenten en Importeurs van beeld- en geluidsdragers (NVPI).

jogkezelő Buma és Stemra esetében is, a két szervezet szorosan együttműködik, tulajdonképpen egységesen lép fel, a Buma az előadások és a sugárzással kapcsolatos felhasználások után gyűjt jogdíjakat, míg a Stemra főként a mechanikus többszörözésekkel foglalkozik.

A jogi monopólium megszüntetése egyes vélekedések szerint több problémát is okozhat. Egyrészt ha a jogtulajdonosok különböző szervezetekre bízhatják jogaik kezelését, azzal épp annak az előnye szűnik meg, hogy a jogosítást egyetlen vagy legalábbis kevés forrásból lehet megszerezni.¹² Másrészt viszont gazdasági szempontból – és hosszú távon – a *de jure* monopóliumhelyzet megszüntetése nem jelenti a jogkezelők természetes monopóliumjellegének megszűnését, és egyes szerzők úgy vélik, a verseny kieroportetése ezen a területen nem biztos, hogy a kívánt cél eléréséhez vezet.¹³ Annak veszélyét látják fennforogni, hogy az egész Európára kiterjedő szabadpiacon egyfajta oligopolikus helyzet alakul ki. Ez pedig – mint ahogyan az hazánkban is megfogalmazódott – veszélyeztetheti a kisebb országok nemzeti repertoárját. A holland zenei közös jogkezelő Buma/Stemra is kifejezte ezirányú aggályait.¹⁴ A holland álláspont tehát ugyan nincs ellene a szabad verseny közegének, de nem szeretnének az új rendszer vesztesei közé sem tartozni. Ennek érdekében messzemenően szorgalmazzák a minőség figyelembevételét a mennyiség, a nagyság helyett. Ahogyan új, európai honlapjukon írják, a világ egyik leghatékonyabb és legeredményesebb közös jogkezelője szeretnének lenni, Európa kulturális diverzitásának megőrzéséért küzdve.¹⁵ 2007 márciusában az Európai Parlament maga is amellett foglalt állást, hogy a Bizottság elképzelése veszélyeztetheti a kis, illetve közép nagyságú jogkezelőket, és hogy „a szerzők és Európa kulturális sokszínűségének érdekeit a legjobban egy tisztességes és átlátható versenyen alapuló rendszer bevezetése szolgálja.”¹⁶ Ezzel ismét visszakanyarodtunk az egyik alapproblémához – nevezetesen ennek gyakorlati kibontása még rengeteg munkát és kockázatot jelent.

Érdekes a monopólium kérdésének vizsgálata egy másik szemszögből is. A holland közös jogkezelők, lépést tartva az Európai Bizottság 2008-ban megjelent sajtóközleményében¹⁷

¹² *Jukka Liedes*: i. m. (4)

¹³ „Even in very large markets – say an integrated market for the entire EU – there would probably be a tendency towards monopoly in the provision of CRM services because of the economies of scale and the network effects in this activity. One-off initiatives by regulators would thus probably only enforce competition for a limited time.” *Christian Handke–Ruth Towse*: Economics of copyright collecting societies. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2007. 8. sz. p. 955.

¹⁴ „It is outrageous that the position of lesser known rights holders, that create the diverse local and minority repertoires that define European culture, have been so grossly undermined in favour of big commercial interests. We want an element of fair competition introduced between collecting societies because that will be good for rights holders and users of music. We totally oppose the oligopolistic set-up that the Commission promotes in favour of the rich and famous.” Forrás: <http://www.bumastemra.eu/en-US/News/BumaStemra+Applauds+European+Parliament.htm>

¹⁵ Eddigi honlapjuk mellé elkészített új, az európai fejleményekre koncentráló oldaluk: www.bumastemra.eu

¹⁶ Az Európai Parlament 2007. március 13-i állásfoglalása a Bizottság 2005. október 18-i, a jogszertű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló ajánlásáról (2005/737/EC) [2006/2008(INI)] 4. pont

¹⁷ Commission sees need for a stronger more consumer-friendly Single Market for Online Music, Films and Games in Europe. Brussels, 3 January 2008, IP/08/5. Online elérhető: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/5&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=nl>

foglaltakkal, támogatják a DRM nyújtotta lehetőségek hatékony és felhasználóbarát alkalmazását. Azonban a digitális jogkezelés természetét vizsgáló számos tanulmányból érdekes következtetést vonhatunk le. Több közgazdász és jogász jut arra következtetésre, hogy a DRM-szisztéma alkalmazása még erősebb monopólium kialakulásához vezethet, hiszen jellegét tekintve nem más, mint technikai monopólium.¹⁸ Ami önmagában nem jelent veszélyt, azonban kellően körülhatároltnak, ellenőrzöttnek és az egyes érdekekre tekintettel alkalmazottnak kell lennie. Ezen a területen még bőven akad tennivaló nemcsak Hollandiában és hazánkban, de minden tagállamban.

A közös jogkezelők monopóliumhelyzetét illetően jelenleg tehát az az elv látszik elfogadottnak, miszerint az európai elvárásoknak megfelelően lehetőséget kell nyújtani többféle jogszabási modell alkalmazására a piacon – a holland jogkezelők világosan látják ennek előnyeit, és kellően éberek a lehetséges veszélyekkel kapcsolatban.¹⁹

Az átláthatóság követelménye és a jogdíjak

Az Európai Unióban ösztönzött ezen új rendszerben, főként hogy több közös jogkezelő is piacra léphet egy területen, rendkívül nagy hangsúlyt kap az átláthatóság kérdése is. A holland helyzet igen összetett a jogdíjak megállapítását illetően is. A fent említett öt, miniszteri felhatalmazás útján létrejött jogkezelő szervezet esetében az igazságügyi miniszter által (bizonyos területeken az oktatási, kulturális és tudományos miniszterrel egyetértésben) kijelölt egyfajta 'egyeztető testület' végzi ezt a feladatot, amelynek elnökét szintén a miniszter nevezi ki, és tagjai között kiegyensúlyozott arányban megtalálhatóak a szerzők, egyéb jogosultak, illetve a fizetésre kötelezettek képviselői.²⁰ Bár kétségtelenül az ilyen egyeztetéseken megállapított díjak hatással vannak valamennyi jogkezelő díjszabására, a többi jogkezelő szervezet esetében a jogdíjak megállapítása nem az állam által kijelölt szervezet útján történik – tekintve, hogy önkéntes alapon, a jogosultak felhatalmazása alapján végzik feladatukat.

Bizonyos esetekben jogszabály is tartalmaz rendelkezéseket a jogdíjak nagyságára vonatkozóan,²¹ mindezek mellett azonban kiemelkedően nagy szerepe van az egyes felhasználókkal kötött megállapodásoknak, amelyekben az egyeztetéseket követően egyedi tarifák

¹⁸ Tóth Péter Benjamin: Need for a comprehensive re-thinking of 'DRM' systems and copyright. Online elérhető: http://www.artisjus.hu/opencms/export/download/aszerzoijogrol/compr_DRM_copyright.pdf

¹⁹ <http://www.bumastemra.eu/en-US/News/EU+policy+blog+launches+at+MIDEM.htm>: „The decisions of the European Union have an impact on almost every aspect of life nowadays – music and author's rights included! European law and policy on copyright issues and on collective management of author's rights is conditioning the evolution of the music market in a fundamental way. But it is not all in the right direction. It believes that fair and effective collective rights management is under threat as a result of European Commission interference, an unintended consequence of initiatives by the Brussels-based EU executive's internal market and anti-trust departments. The victims will be the lesser known creators (typically working in languages other than English or in minority or specialty genres) who make up the majority of the membership of all collecting societies.”

²⁰ Vö. az Aw. 15d. és 16e., valamint az Nrw. 15a. szakaszaival. Ilyen testület pl. SONT (Stichting Onderhandelingen Thuiskopievergoeding), STOL (Stichting Onderhandelingen Leenrechtvergoeding).

²¹ Például: Aw. 16i.

kerülnek megállapításra.²² A rendszer érdekessége, hogy sem az egyes felhasználókkal kötött egyezségek, sem az abban foglalt díjak nem nyilvánosak, sőt, egy a területen dolgozó holland jogász kifejezésével élve, a tárgyalások eredménye „feltve őrzött titok”.

Az átláthatóságot biztosítandó azonban a jogkezelők igyekeznek minél világosabbá és érthetőbbé tenni működésüket, így például mind a felhasználók, mind a jogosultak számára rendelkezésre állnak online „kalkulátorok”, amelyek segítségével kiszámíthatják a – külön megállapodás hiányában – általuk fizetendő jogdíjak, illetve a várható bevételek nagyságát. Emellett igen fontos, hogy bizonyos információk szolgáltatásának követelménye fennáll az öt holland közös jogkezelő felügyeletére létrehozott bizottság felé.²³

Az egyes holland jogkezelő szervezetek a díjak megállapításakor igen nagy hangsúlyt fektetnek a különböző szervezetek együttműködésére és a szolgáltatásaik összekapcsolására, ezzel igyekezvén mind a felhasználóknak, mind a szerzőknek, jogosultaknak előnyös feltételeket teremteni. Ez a törekvés nem is marad eredmény nélkül, hiszen például a már említett zenei közös jogkezelő Buma/Stemra jogdíjai a legalacsonyabbak Európában. Azt vallják, hogy ez nem csak kiterjedt kooperációs törekvéseiknek, hanem a technikai innovációkkal való lépéstartásnak is köszönhető. Mindemellett az sem elhanyagolható szempont, hogy bár Hollandiában nem előírás a jogkezelők nonprofit berendezkedése, a Buma/Stemra nonprofit szervezetekként működnek, sőt, saját befektetéseikből származó bevételekkel is csökkentik költségeiket.

Általánosságban tehát elmondható, hogy a holland rendszer hatékonyan és átláthatóan működik – azonban itt is akadnak problémás elemek. Mint korábban említésre került, nemcsak hogy nem kötelező a tarifákat közzétenniük az egyes jogkezelőknek, de emellett nagy hangsúlyt kaptak az egyes felhasználókkal kötött egyedi megállapodások (különösen a televíziók, a rádiók, a kábel- és műholdcsatornák esetében). Ez azt eredményezi, hogy a gyakorlatban az egyes egyedi szerződések alapján alkalmazott valódi jogdíjak nagyságát teljes titok övezi – még a holland versenyhivatal sem rendelkezik róluk információval. A jogkezelőknek nem áll érdekükben szakítani ezzel a gyakorlattal, hiszen az egyes ügyfelekkel folytatott tárgyalások során előny, ha azok nem tudnak versenytársaik szerződéseinek részleteiről, esetleges jobb feltételeiről. Így a jogkezelők különböző kondíciókat alkalmazhatnak a különböző ügyfelekkel szemben, ami az árdiszkrimináció megengedett keretein belül nem jelent problémát, sőt a közös jogkezelők esetében széles körben elterjedt, negatív tartalom nélküli eszköz mindaddig, amíg az azonos kategóriába tartozó ügyfelek között nem történik hátrányos megkülönböztetés. A holland versenyhivatal (Nederlandse Mededingingsautoriteitnek, NMa) részletes vizsgálatot is folytatott ezzel kapcsolatban, s végeredményben a kérdés a holland közös jogkezelők felett gyakorolt felügyelet alábbi problémáira hívta fel a figyelmet.

²² Aw. 26b., Nrw. 7. és 15. szakasza

²³ A Tcw. 5. szakasza alapján

Felügyelet és vitamegoldás

Európában Hollandia az egyetlen ország, ahol a szomszédos jogok a szerzői jogi törvényen kívül, külön törvényben vannak szabályozva. Nem csoda, hogy a közös jogkezelők ellenőrzésére vonatkozóan is külön jogszabály tartalmaz rendelkezéseket (a már említett *Wettoezicht collectieve beheersorganisaties auteurs- en naburige rechten, Tcw.*). E törvény a szabályozás egységesítésének és különböző egyeztetések rendszeresítésének céljával került megalkotásra 2003-ban, és az öt jogkezelő felügyeletére egy különálló testület (College van Toezicht Auteursrechten, Supervisory Commission, a továbbiakban CvTA) létrehozását írta elő azzal, hogy a holland versenyhivatal (NMa) által már ellenőrzött kérdésekre ezen bizottság hatásköre nem terjed ki.²⁴

A CvTA egyebek mellett arra nézve is ellenőrzést folytat, hogy az említett közös jogkezelő szervezetek hasonló ügyeket hasonlóan bírálnak-e el, ami igen fontos követelmény az árdiszkrimináció jogos eszközként való alkalmazásánál.²⁵ Azonban az ilyen ellenőrzés meglehetősen nehezen kivitelezhető, ha maga a CvTA, illetve a versenyhivatal sem rendelkezik adatokkal a jogkezelők és az egyes felhasználók közötti megállapodások tartalmáról. Az NMa mindazonáltal a holland versenytörvény 24. paragrafusa és az EKSZ 82. szakasza érvényesülését vizsgálva 2006-ban átfogó tanulmányt készített az árdiszkrimináció hatását és jogosságát illetően. A különböző jogdíjak alkalmazására vonatkozóan részletes elemzést tartalmazó kimutatás végül a következő problémára hívja fel a figyelmet: bár a legtöbb tarifa nyilvános, a bevett gyakorlat szerint jó néhány egyedi szerződés tartalma teljesen ismeretlen, így igen nehéz bármilyen összehasonlítást végezni ezekkel kapcsolatban.²⁶

A holland közös jogkezelés rendszerében tehát mindez azzal a következménnyel jár, hogy az egyes megállapodások teljesen felügyelet, ellenőrzés nélkül maradnak, és a jogkezelő szervezetek szabadon, illetve tárgyalásaik eredményeként állapítanak meg díjakat az egyes esetekre. Bár az egyeztetési folyamat elkezdődött a kérdést illetően, az eddigi rendszert a jogkezelők igencsak vonakodnak feladni, és arra hivatkoznak, hogy a modell hatékony, va-

²⁴ Tcw. 4. szakasz [Egyes közös jogkezelők monopolhelyzetére tekintettel a holland versenyhivatal a holland versenytörvény (Mededingingswet 1998) alapján gyakorol ellenőrzést.]

²⁵ Tcw. 2. szakasz 2. pontja értelmében: „The Supervisory Commission will supervise that a collective management organization:
a. provides adequate awareness of its general and financial policy to right-holders and those obliged to make payments;
b. is adequately equipped to be able to fulfil its duties properly;
c. lawfully distributes the payments it has collected amongst the right-holders in accordance with the re-allocation regulations;
d. takes adequate account of the interests of those obliged to make payments when carrying out its work;
e. makes use of a reliable dispute resolution scheme for right-holders;
f. treats similar cases in a similar way.” (kiemelés a szerzőtől)

²⁶ The efficiency of price discrimination schemes of performing rights organisations, RBB Economics, 1 August 2006. p. 50. A holland versenyhivatal (NMa) honlapján elérhető a tanulmány: [http://www.nmanet.nl/Images/The%20efficiency%20of%20price%20discrimination%20schemes%20of%20performing%20rights%20organisations,%20final%20report,%20\(RBB%20Economics\)_tcm16-99872.pdf](http://www.nmanet.nl/Images/The%20efficiency%20of%20price%20discrimination%20schemes%20of%20performing%20rights%20organisations,%20final%20report,%20(RBB%20Economics)_tcm16-99872.pdf)

lamint nemcsak a jogkezelőknek, de a szerződő partnereknek is előnyökkel jár. Így a komoly ellenállás következtében (amelyet tehát nemcsak a jogkezelők, de az egyes felhasználók is tanúsítanak) a jogszabály-előkészítő bizottság terve továbbra is stagnál. Ez a javaslat ugyan is kiterjesztené a felügyelet lehetőségét valamennyi tarifára, így az üzleti alapon megállapított egyedi díjakra is. Ennek megvalósítása azért is problémás, mert ezen felügyelet ellátása is vita tárgyát képezi – tudniillik a javaslat szerint a versenyhivatal hatáskörébe tartozna, azonban annak képviselői a szükséges eszközök hiányára hivatkozva elutasítják a feladatot. A CvTA maga pedig igencsak kis szervezet, így jelenlegi formájában képtelen lenne eleget tenni a megnövekedett munkatehernek, kibővítése pedig nyilván jóval nagyobb költséget jelentene.²⁷

Ugyanezen javaslat ráadásul a CvTA ellenőrzése alá vonna minden közös jogkezelő szervezetet, kiterjesztve fennhatóságát a jogi monopóliummal rendelkező öt jogkezelőn kívül a többi, önkéntesen megalakult szervezetre is. Az ezen felvetés megvitatására összehívott konzultáción az egyes jogkezelők magyarázatot is adtak arra, hogy miért vonakodnak elfogadni ezt a javaslatot. Bár világosan látják a felügyelet kiterjesztésének előnyeit az átláthatóság és az ellenőrizhetőség fokozását illetően, azonban arra hívják fel a figyelmet, hogy helyzetük különbözik a 2003 óta már a CvTA ellenőrzése alá tartozó öt jogkezelőtől. Az önkéntesen, a jogosultak felhatalmazása alapján létrejött jogkezelő szervezetek ugyanis nem rendelkeznek törvényben biztosított monopóliummal, működésük polgári jogi alapokon nyugszik, és nagy kockázatot jelentő versenykörnyezetben tevékenykednek. A Norma például úgy véli, hogy a törvényileg biztosított erőfölény jogossá teheti ugyan az erős ellenőrzést a jogi monopóliummal rendelkező szervezetek esetében, az önkéntes jogkezelőknél azonban ezt eltúlzott lépésnek ítéli meg. Ehelyett egyfajta önszabályozást lát elfogadhatónak a Stichting Auteursrechtbelangen (Starbel, Copyright Interests Foundation) által kezdeményezett önszabályozó kódex megalkotását támogatva.²⁸ A jogszabály-előkészítés folyamata azonban az átláthatóság fokozása érdekében továbbra is a felügyelet széles körű, az egész szektorra történő kiterjesztése irányába halad – a felügyelőbizottság (CvTA) jogkörének megerősítését is tartalmazó javaslatot várhatóan 2008 tavaszán terjesztik a holland parlament alsóháza elé.²⁹

Európai összehasonlításban a holland felügyeleti rendszer jelenleg sem bizonyul gyengének,³⁰ azonban, mint látható, egyfajta átalakulás várható a közeljövőben. Ugyanez igaz a vitamegoldások területén is – a holland szakemberek főként a német, illetve még a kanadai modellt tartják igen pozitívnak és megfontolandónak. Jelenlegi rendszerükben

²⁷ A javaslatokat tartalmazó tanulmány: Geschillenbeslechting en collectief rechtenbeheer. Over tarieven, transparantie en tribunen in het auteursrecht. Onderzoek in opdracht van het WODC (Ministerie van Justitie) Amsterdam – Leiden, 31 oktober 2007. Online elérhető: <http://www.boek9.nl/getobject.aspx?id=4350>

²⁸ Forrás: <http://www.stichtingnorma.nl/index.php?51>

²⁹ Lásd a holland Igazságügyi Minisztérium honlapján: <http://english.justitie.nl/currenttopics/pressreleases/archives2007/dutch-government-tackles-digital-piracy.aspx?cp=35&cs=1578>

³⁰ *Fabrice Rochelandet*: Are copyright collecting societies efficient organisations? In: *Wendy J. Gordon-Richard Watt* (szerk.): *The economics of copyright*. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2003. p. 180.

ugyanis a jogdíjak kapcsán a jogkezelők és felhasználók között keletkezett vitákkal általában a rendes bíróság foglalkozik,³¹ és csak egyes sajátos esetekben – a vezetékes továbbközvetítés területén – kerülhet sor mediátorok igénybevételére.³² A jövőben azonban valószínű, hogy a német modellhez hasonló, összetettebb megoldások bevezetése felé mozdul el a holland jogalkotás.

Új eszközök a digitális környezetben

Az átláthatóság és a hatékony ellenőrzés kérdését a digitális környezet eszközei tovább színezik – ezek a technikai megoldások egyszerre jelentenek új lehetőségeket és komoly kihívást a közös jogkezelés területén is. A multimédiás termékek tömeges elterjedése, az internet kereskedelmi csatornaként betöltött szerepének drasztikus erősödése, a legfrissebb trendek a holland jogkezelőket is arra sarkallták, hogy új szolgáltatásokat ajánljanak. A terület állandó változására és igényeire tekintettel új részlegeket is kialakítottak a szervezeten belül (Digital Business Development Unit, Digital & Crossmedia Afdeling).

A holland jogkezelők igen szorosan együttműködnek az egyes szerzői jogi feladatokat ellátó szervezetekkel, és élen járnak a legújabb technikai és jogi eszközök bevezetésében, lehetőségeinek vizsgálatában. Így részt vesznek a BREIN (Bescherming Rechten Entertainment Industrie Nederland; Protection Rights Entertainment Industry Netherlands)³³ munkájában, amely a szerzői jogi bitorlások elleni küzdelem műhelye és fóruma Hollandiában. Ez a szervezet kapcsolatot tart a kormányzattal és az egyes érdekcsoportokkal, fellép bizonyos jogsértések ellen,³⁴ valamint vizsgálja és tökéletesíteni igyekszik többek között a digitális jogkezelés technikáját is. A DRM felhasználási módjainak, feltételeinek kidolgozásába fektetett energia a Buma szerint azt is mutatja, hogy nem igaz az az állítás, miszerint a szerzői jog az innováció és a gazdaság kerékkötője lenne – épp ellenkezőleg, ők maguk is nagy hangsúlyt fektetnek a fejlesztésre és a technikai haladással való lépéstartásra. (S tegyük hozzá, nagy szükség is van a DRM mint eszköz alaposabb átgondolására, hiszen Európa-szerre számos szerző fejezi ki aggodalmát alkalmazásával, illetve szabályozási hiányosságaival kapcsolatban.³⁵)

³¹ Aw. 15e. és 16g., valamint a Nrw. 7. és 15a. szakasza alapján

³² Aw. 26c. szakasza

³³ A szervezet honlapja: <http://www.anti-piracy.nl>

³⁴ Lásd például a hatásos műszaki intézkedés megkerülésével kapcsolatos (az Aw. 29a. és az Nrw. 19. szakaszára alapuló) ügyet: Judgment District Court Rotterdam 21 July 2005, BREIN / Directwarehouse BV (Teledirekt), KG ZA 05-527 and KG ZA 05-567

³⁵ Vö.: Stan Liebowitz: MP3s and copyright collectives: a cure worse than the disease? In: Lisa N. Takeyama–Wendy J. Gordon–Ruth Towse (szerk.): Developments in the economics of copyright. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2005. p. 57.; Tóth Péter Benjamin: i. m. (18); Christian Handke–Ruth Towse: Economics of copyright collecting societies. International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2007. 8. sz. p. 956.; Gyenge Anikó–Békés Gergely: A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 1. sz. 2006. február; Paola Magnani–Maria Lilla Montagnani: Digital Rights Management system and competition – what developments within the much debated interface between intellectual property and competition law? International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2008. 1. sz. p. 83.

Emellett jelenleg a FlexCo (Flexibel Collectief Beheer, Flexible Collective Management) elnevezésű terv kidolgozása is folyik, amelynek keretében tovább csiszolódna a jelenlegi közös jogkezelési rendszer. A 2005-ben megkezdett program ugyanis annak feltételeit kutatja, hogyan lehet az új technológiák alkalmazásával még testreszabottabb lehetőségeket ajánlani a jogosultaknak anélkül, hogy a közös jogkezelés nyújtotta előnyökről le kellene mondaniuk. A közelmúltban három lehetséges szolgáltatás kapcsán is részletes vizsgálat kezdődött,³⁶ és arról is folynak tárgyalások, készülnek elemzések, hogy a Creative Commons (CC) rendszerét hogyan lehet még hatékonyabbá tenni a közös jogkezelőkkel való összefogás mellett. Ilyen együttműködésre ugyanis elsőként Hollandiában került sor a zenei jogkezelő Buma/Stemra és a Creative Commons Netherlands (CC-NL) között, amelynek eredményeként 2007 augusztusában újtárra indították egyévnvi próbaidőre közös programjukat.³⁷ A Buma/Stemra hosszú ideje igyekezett megoldást találni az abból eredő problémára, hogy a Creative Commons-engedélyek és a közös jogkezelés mint megoldás kizárták egymást. Ez a helyzet ugyanis elégedetlenséget váltott ki mind a jogkezelő már meglévő tagjainál, akik több rugalmasságot vártak el, és azon zeneszerzők, szövegírók körében is, akik ugyan használtak valamilyen CC-engedélyt, de emellett szerettek volna a Buma/Stemra tagjaivá válni. Megoldásként végül most arra nyílik lehetőség a próbaidő alatt, hogy a kereskedelmi hasznosítás területén a Buma/Stemra gyűjtse a jogdíjakat, míg ugyanazon műre nézve a három lehetséges nem kereskedelmi CC-engedéllyel kapcsolatban a szerzők maguk járhatnak el. Ennek lehetővé tétele érdekében a Buma/Stemra az azt igénylő tagjainak „visszaengedi” a nem kereskedelmi CC-engedélyhez szükséges jogait. Mindez online történik, a jogkezelő honlapján keresztül, az adott taggal fennálló szerződéshez csatolt speciális feltételek mellett, és az egész eljárás körülbelül harminc másodpercet vesz igénybe dalonként. Az egyeztetések során némi nehézséget a „nem kereskedelmi használat” fogalmának meghatározása okozott – végül arra a megoldásra jutottak a felek, hogy a „kereskedelmi használat” fogalmát alkották meg (kizárólag az együttműködés keretein belüli használatra), és az ezen kívül eső tevékenységek minősülhetnek nem kereskedelmi használatnak.³⁸ A próbaidő végére a

³⁶ 1. No collection for your own music on your own website, including the conditions under which Buma/Stemra grants permission for this. 2. Promotion of rightholders' websites by listing them on Buma/Stemra's website. 3. Setting up a showcase; a virtual stage where rightholders can showcase their work conveniently, safely and cheaply to anyone with an interest. Forrás: <http://www.bumastemra.nl/en-US/OverBumaStemra/Actueel/InnovationAndEntrepreneurship.htm>

³⁷ Bővebben lásd: <http://www.creativecommons.nl>, illetve <http://www.opencontent.nl>

³⁸ „Within the scope of the pilot between Creative Commons Netherlands and Buma/Stemra, 'commercial use' should be taken to mean the following: Every use of the Work by for-profit institutions is qualified as 'commercial use'. In addition, within the scope of the pilot, distributing or publicly performing or making available online the Work against payment or other financial compensation (including the use of the work in combination with ads, publicity actions or other similar activities intended to generate income for the user or a third party) is qualified as 'commercial use'. Within the scope of the pilot, 'commercial use' also includes the distribution or public performance or having broadcasting organisations make the Work available online, as well as using the Work in hotel and catering establishments, work, sales and retail spaces. This also applies to organisations that use music in or in addition to the performance of their duties, such as, for example, churches, schools (including dancing schools), institutions for welfare work, etc. Separate licenses are available from Buma/Stemra for such kinds of use.” Forrás: http://www.ivir.nl/creativecommons/factsheet_en.pdf

projekt résztvevői remélik, hogy a rendszer működőképesnek, hatékonyak és népszerűnek bizonyul majd, és hogy minél több jogkezelő ismeri majd fel ennek az összefogásnak az előnyeit. Addig is tovább dolgoznak a mechanizmus tökéletesítésén, a fogalmak kidolgozásán.

Mindeközben a digitális környezet új jelenségeire reagálva, valamint a gazdasági fejlődés és az innováció kapcsán felmerült problémák orvoslásának szándékával az Európai Unióban komoly elvárások fogalmazódtak meg a határokon átnyúló szolgáltatásokra vonatkozóan.

Határokon átnyúló szolgáltatások

Korábban már említettük, hogy a holland közös jogkezelők a nemzeti monopóliumok megszüntetésével és a határokon átnyúló szolgáltatások szabályozásával és szerepével kapcsolatban igen határozott véleménnyel rendelkeznek: bár alapjaiban egyetértenek az Európai Bizottságnak a piac liberalizálására vonatkozó kívánalmával, annak módjával és gyakorlati megvalósításával kapcsolatban óvatosságra intenek.

Jelenleg a – ma már természetesen elkerülhetetlen – határokon átnyúló szolgáltatásokat az egyes külföldi jogkezelőkkel és egyéb szervezetekkel³⁹ kötött megállapodások, a velük való szoros együttműködés révén tudják biztosítani a holland közös jogkezelők is. A Buma/Stemra például igen kiterjedt és jól működő kapcsolatrendszerrel rendelkezik, így nem véletlen, hogy szakemberei a Bizottság online zenei szolgáltatásokról szóló ajánlásának megszületését követően arra figyelmeztettek, hogy a monopóliumhelyzet felszámolásával, valamint a kétoldalú szerződések hirtelen kiiktatásával olyan helyzet állhat elő, ami egyáltalán nem biztos, hogy a Bizottság által elérni kívánt cél megvalósulását segíti elő. Így elégedettséggel fogadták a Parlament már említett állásfoglalásában tett több megállapítást is: „a nemzeti közös jogkezelők már létező hálózata fontos szerepet játszik pénzügyi támogatással ösztönözve az új és kisebbségi repertoárokat Európában, és ezt nem szabad veszni hagyni”; továbbá „a kölcsönösségi szerződések és a jogdíjak kölcsönös beszédésének jelenlegi rendszerét meg kell őrizni annak érdekében, hogy a verseny a közös jogkezelők által nyújtott szolgáltatások hatékonyságára és minőségére, valamint az adminisztratív költségek százalékos arányára legyen alapozva...”; valamint „a kölcsönös képviselői megállapodások rendszerét fenn kell tartani, ami diszkriminációmentesen valamennyi kereskedelmi és egyéni felhasználó számára lehetővé teszi a világrepertoárhoz való egyenlő hozzáférést, a jogosultak számára jobb védelmet biztosít, szavatolja a valódi kulturális sokszínűséget, és elősegíti a tisztességes versenyt a belső piacon.”⁴⁰ Mindennek gyakorlati megvalósítása még nem igazán kristályosodott ki, főként hogy emellett az ajánlás és az állásfoglalás világos elvárása, hogy az Európai Unió területén bárhol élő kereskedelmi felhasználók számára

³⁹ Így például a BUMA/Stemra a CISAC, a BIEM és a GESAC 'ernyőszervezettel' (umbrella organizations) is kapcsolatban áll a jogvédelem hatékonyabbá tétele és a közös fejlesztés érdekében.

⁴⁰ Az Európai Parlament 2007. március 13-i állásfoglalása a Bizottság 2005. október 18-i, a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló ajánlásáról (2005/737/EC) [2006/2008(INI)] J., N. és O. pontja

páneurópai és többféle repertoárt átfogó engedélyek kiadását kell lehetővé tenni a határokon átnyúló és online felhasználásra, valamint a mobiltelefonos és egyéb digitális hálózati felhasználásra.⁴¹

A helyzet tehát több szempontból sem egyszerű. Egyrészt irányelv megalkotása várható a jövőben ezen a területen, tehát jelenleg még kialakulóban vannak és vita tárgyát képezik az egyes részletek. Másrészt bár a vonatkozó ajánlás és állásfoglalás csupán a zenei online szolgáltatásokra vonatkozik (igaz az ajánlás megfogalmazása néhol pontatlan, amire a Parlament is felhívta a figyelmet⁴²), azonban a Bizottság munkatervében úgy fogalmazott, hogy a lehetséges modellek közül hosszú távon általánosan is a határokon átnyúló jogkezelés esetén megvalósítását (tehát hogy a jogosultaknak meg kell adni a jogot, hogy a választásuk szerinti közös jogkezelő kezelhesse online jogaikat az összes uniós tagállamra nézve)⁴³ tartja a legoptimálisabb megoldásnak.⁴⁴

Ebben az ingoványos környezetben a holland álláspont világos: egyrészt számos jogkezelő szervezettel (köztük az Artisjus-szal) egyetértésben úgy vélik, a XXI. században a határokon átnyúló közös jogkezelés zökkenőmentes működéséhez szükséges az évtizedeken át jól működő, kölcsönösségen alapuló rendszer fenntartása.⁴⁵ Emellett természetesen nem zárkóznak el annak tökéletesítésétől az Európai Unió gazdasági megfontolásaira, az egységes piacra és a digitális technika következményeire figyelemmel. Sőt, aktívan részt kívánnak venni a korszerűsítésben, így a Buma/Stemra például 2007 májusában bevezette az online engedélyezés lehetőségét, illetve egyablakos ('one-stop shop' típusú) megoldásokat kínál, tehát a digitális technika előnyeit kihasználva igyekszik összetett szolgáltatásokkal gyorsabbá, egyszerűbbé, hatékonyabbá és átláthatóbbá tenni jogkezelési rendszerét mind a felhasználók, mind a jogosultak számára. Az új online engedélyezési lehetőséggel a CvTA elnöke is elégedett, és úgy véli, hogy mind nemzeti, mind nemzetközi szinten korszerű és igen átlátható jogkezelés valósítható meg az új rendszer segítségével.⁴⁶

Másrészt az új konstrukcióval, a páneurópai engedélyezési rendszerrel kapcsolatban is határozott véleményt képviselnek. Az Európai Bizottság által preferált megoldás, misze-

⁴¹ Uo. a P. pontban.

⁴² Uo. az 1. pontban.

⁴³ A három lehetőség közül tehát a harmadikat preferálja a Bizottság: „(1) Do nothing (Option 1); (2) Suggest ways in which cross-border cooperation between national collecting societies in the 25 Member States can be improved (Option 2); or (3) Give right-holders the choice to authorise a collecting society of their choice to manage their works across the entire EU (Option 3)” (kiemelés a szerzőtől). Commission staff working document: Study on a community initiative on the cross-border collective management of copyright. Brussels, 7 July 2005. Online elérhető: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/study-collectivemgmt_en.pdf

⁴⁴ Lucie Guibault–Stef van Gompel: Collective Management in the European Union. In: Daniel Gervais (szerk.): Collective management of copyright and related rights. Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2006. p. 135.

⁴⁵ Joint Position in response to the Call for Comments of the European Commission on the Recommendation on the collective cross-border management of copyright and related rights for legitimate online music services of the 18 October 2005. June 2007. Online elérhető: http://circa.europa.eu/Public/irc/markt/markt_consultations/library?!=/copyright_neighbouring/collective_cross-border/buma-stemra_enpdf/_EN_1.0_&a=d

⁴⁶ Forrás: <http://www.bumastemra.nl/en-US/Pers/Persberichten/ALV2007.htm>

rint a jogosultak egyetlen szervezetet jogosíthatnának fel jogaik érvényesítésére az egész Európai Unió területén, magában rejtheti néhány nagy jogkezelő szervezet megerősödésének veszélyét.⁴⁷ Habár ennek lehetőségével maga a Bizottság is számolt, és a Parlament, mint láttuk, állásfoglalásában szintén kiemeli a kulturális sokszínűség és versenyképesség fenntartásának fontosságát, a holland zenei közös jogkezelő Buma/Stemra továbbra is éber, és óvatosságra int. Alapvető követelményként fogalmazzák meg, hogy elengedhetetlen a *világrepertoár hozzáférhetővé tétele minden jogkezelő számára*, ami azt is jelenti, hogy *elutasítják egyes nagy szervezetek kiváltságos helyzetbe hozását*. Ezt az álláspontot képviselve 2007 szeptemberében a Buma/Stemra panaszt nyújtott be az Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóságánál a CELAS ellen. A német Gema (Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte) és a brit MCPS-PRS (Mechanical Copyright Protection Society – Performing Right Society) közös jogkezelő által létrehozott CELAS ugyanis kizárólagos joggal páneurópai engedélyeket kínál az EMI zeneműkiadó angloamerikai és német repertoárjára nézve az online és mobil felhasználásokat illetően. Ez azonban a holland zenei jogkezelő határozott meggyőződése szerint komolyan sérelmezhető: ellehetetleníti ugyanis azt az eddig működő, kölcsönös megállapodásokra épülő rendszert, amelynek révén az egyes jogkezelők az egész világrepertoárra nézve ajánlhattak szolgáltatásokat. A Buma/Stemra úgy véli, ez ellentétben áll az Európai Unió versenyszabályaival, hiszen többé nem férhetnek hozzá bizonyos tartalmakhoz. Az ügyben jelenleg is folyik az Európai Bizottság vizsgálata. Mindeközben a CELAS tovább végzi tevékenységét, így például 2008 januárjában egész Európára kiterjedő engedélyezési megállapodást írt alá az Omnifone mobiloperátorral a „MusicStation” elnevezésű mobil zenei szolgáltatásra nézve (ami egy jelenleg Svédországban és az Egyesült Királyságban elérhető, de hamarosan a többi európai területre is kiterjeszteni kívánt, a mobiltelefon használójának heti díj ellenében bizonyos zenei tartalmakhoz korlátlan hozzáférési lehetőséget biztosító szolgáltatás). Arra hivatkoznak, hogy páneurópai engedélyezési rendszerük épp az Európai Bizottság vonatkozó ajánlásának, törekvéseinek felel meg, tehát teljesen jogosan, korszerűen és gazdaságosan működtetik a mechanizmust.

A határokon átnyúló szolgáltatások problémája és a Bizottság ajánlásával szemben egyes jogkezelők részéről kialakult elégedetlenség tehát komoly veszélyre világított rá – bizonyos gazdasági szempontok egyoldalú figyelembevétele a felhasználók és a jogosultak érdekeinek sérelmével járhat.⁴⁸ A holland jogkezelők ezért a jövőben mindenképpen egy megfontoltabb, körültekintőbb, a kulturális sokszínűségre odafigyelő, és valamennyi közös jogkezelőnek

⁴⁷ Vö.: *Marco Ricolfi*: Individual and collective management of copyright in a digital environment. In: *Paul Torremans* (szerk.): *Copyright law. A handbook of contemporary research*. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2007. p. 294.

⁴⁸ *Josef Drexel*: Competition in the field of collective management: preferring 'creative competition' to allocative efficiency in European copyright law. In: *Paul Torremans* (szerk.): *Copyright law. A handbook of contemporary research*. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA, 2007. p. 282.

tiszteséges versenyfeltételeket biztosító szabályozás megszületését várják (véltetően egy irányelv formájában). Előrelépést jelenthet, hogy nemrégiben valamennyi érdekelt felkérést kapott, hogy fejtse ki nézeteit és fogalmazza meg észrevételeit az online zenei szolgáltatókkal kapcsolatban a vonatkozó ajánlás elfogadása óta szerzett tapasztalatairól.⁴⁹ Emellett a Bizottság várhatóan 2008 közepére készül el új ajánlásának tervezetével a kreatív online tartalomra vonatkozóan, amely a Bizottság már elfogadott stratégiája⁵⁰ alapján a határon átnyúló engedélyezés kérdésével is tovább foglalkozik majd. Az ezzel kapcsolatos konzultációhoz 2008 februárjáig mind a Buma/Stemra, mind a CELAS, illetve az EMI elkészítette közleményét.⁵¹ A holland jogkezelők reménykednek abban, hogy a Bizottság figyelembe veszi véleményüket, mely szerint tanácsos ugyan a kreatív online tartalmakra nézve a közös jogkezelők európai piacának liberalizálása, ugyanakkor a kulturális diverzitás megőrzése is kívánatos.⁵²

3. KONKLÚZIÓ

A holland közös jogkezelési modell áttekintése után arra a következtetésre juthatunk, hogy összességében egy igen jól működő rendszerrel állunk szemben. A legnagyobb holland közös jogkezelő Buma/Stemra rendkívül aktív tevékenységet folytat, és különös hangsúlyt fektet az innovációra, fejlesztésre, a technikai lehetőségek kiaknázására – mindeközben pedig igyekszik állandóan szem előtt tartani az egyes érdekcsoportok törekvéseit, megtalálni a megfelelő egyensúlyt.

Mindez egyáltalán nem könnyű, tekintve hogy az utóbbi években az Európai Unió számos olyan elvárását fogalmazott meg, amelyek gyakorlati megvalósulása, eredménye még igencsak kétséges. Épp ezért a holland jogkezelők rendkívül éberek az új követelmények, átszervezések kapcsán – bár alapjaiban egyetértenek az egységes piac szükségleteire reagáló, a piac liberalizálását sürgető törekvésekkel, azonban természetesen nem kívánnak az átalakulás áldozatául esni. Mindeközben Európa legalacsonyabb jogdíjai mellett végzik feladatukat, tagjaik is igen elégedettek a fennálló rendszerrel, és működésüket a kezdeményezőkésség, az együttműködésre fektetett különös hangsúly, az új technológiák alkalmazására való fogékonyság jellemzi.

⁴⁹ Monitoring of the 2005 music online recommendation. Brussels, 07. 02. 2008. Online elérhető: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/monitoring-report_en.pdf

⁵⁰ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a kreatív online tartalom belső piaci helyzetéről {SEC(2007) 1710} {COM/2007/0836 végleges} Brüsszel, 01. 03. 2008. Online elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0836:FIN:HU:PDF>

⁵¹ Lásd: http://ec.europa.eu/avpolicy/other_actions/content_online/consultation_2008/index_en.htm

⁵² „Liberalisation of the European market for collective management of rights to online content is advisable. A directive should guarantee a culturally diverse range of online content in Europe.” Dutch Position Paper Consultation by the European Commission on the Communication on Creative Content Online in the Single Market [COM(2007), 836 final] Forrás: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2008/ngo/bumastemra2_en.pdf

Mint láthattuk, a holland jogkezelés helyzete sem zökkenőmentes, sőt sok tekintetben hasonló problémákkal szembesülnek a jogalkotók, szakemberek Hollandiában, mint hazánkban. Így a holland jogkezelők is szeretnék megőrizni szerepüket az új európai közegben, és igyekeznek az átalakulás után is versenyképesek maradni, alkalmazkodni az új viszonyokhoz – ami számos akadály leküzdését kívánja, és nagyban függ az Európai Unió jövőbeni szabályozási közegétől is. Emellett az átláthatóság fokozása, az ellenőrzés, felügyelet megfelelő kialakítása és a vitarendezés hatékonyabbá tétele érdekében jelenleg is zajlik Hollandiában a jogszabály-előkészítő és a tudományos elemző munka. A problémás kérdésekben a holland közös jogkezelők által kidolgozott tervek, megoldási javaslatok, határozott álláspontok azonban legalább annyira tanulságosak lehetnek számunkra, mint a már olajozottan, hatékonyan és az európai elvárásoknak megfelelően működő területek tanulmányozása.

A jog-összehasonlítás és az egyes európai országokban zajló harmonizációs folyamat nyomon követése segítheti a szintén átalakulás előtt álló magyar rendszerben felmerült nehézségek leküzdését. S bár Francis Bacon fenti megállapítása távolról sem jelenti azt, hogy aki új megoldásokat alkalmaz, az elkerüli az új bajok megjelenését, mindenesetre a már meglévő problémák megoldása érdekében szükség van arra, hogy a holland példához hasonlóan aktívan, az egyes érdekcsoportok közötti együttműködést szorgalmazva, az új technológiák alkalmazására nyitottan, ugyanakkor megfelelő körültekintéssel és odafigyeléssel folytassuk a közös jogkezelés állandóan változó rendszerének tökéletesítését, az új megoldások kidolgozását.